

PROJEKTS ERASMUS + KA2 NR.2017-1LT01-KA201-035234 “MEDIĀCIJAS SISTĒMAS ATTĪSTĪBA IZGLĪTĪBAS SEKTORĀ”

Project ERASMUS + KA2 Nr.2017-1LT01-KA201-035234 “The Mediation System Development in the Education Sector”

Rita Orska

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Aija Vonoga

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Abstract. *Mediation is one of the important topics in today's pedagogical science. The topicality of the project is based on educational development requirements. The main aim of the project is development of nonviolent communication skills in schools by implementing mediation system. The objectives of the project are the following: enhancing school educators' professional development through development of mediation training programme and organization of trainings; fostering pupils' conflict resolution skills through development of training programme and organization of training activities; raising awareness of mediation as effective method for nonviolent communication within school communities. Results of the project - teacher mediator preparation program; teaching material for the preparation of teacher mediators; pupil mediator preparation program; recommendations for introducing mediation in school.*

Keywords: *conflict, education, mediation, method, seminar, training.*

Ievads

Introduction

Mediācija (no latīņu valodas - starpniecība) ir skaidri strukturēts sarunas process konflikta risināšanai. Mediācijas procesā atšķirībā no citiem konflikta risināšanas veidiem lēmumu nosaka nevis mediators, bet gan konflikta partneri paši. Mediators palīdz viņiem pašiem rast savu personisko risinājumu. Mediācijas procesā, kas iedalīts piecās fāzēs, mediators piedāvā konflikta dalībniekiem nevis apmainīties pozīcijām konfliktā, bet gan izdibināt konflikta cēloņus, izpētīt jūtas un vajadzības, nosaukt tās. Mediācija piedāvā abiem partneriem telpu vienādā mērā, lai izteiktos drošos rāmjos mediatora vadītā procesā (Will, & Ramdohr, 2015).

Mediators ir neitrāla, strīdā neiesaistīta persona, ko puses nolīgušas vai grasās nolīgt un kas kā speciālists uzklausa abas puses un palīdzēs konfliktējošām pusēm sasniegt apmierinošu risinājumu. Mediatora darbs ir pārrunāt iespējamus

risinājumus, motivēt un mudināt puses uz risinājuma sasniegšanu, nevis noteikt, kā strīds būtu jārisina. Mediācijas process ietver visu pušu saskari ar mediatoru, no pirmās sarunas līdz atvadīšanās brīdim. Mediācija ietver tikai pušu sarunas ar mediatoru formālās mediācijas tikšanās reizēs. Noklausoties, kā puses pašas strīdu apraksta, mediators kā pušu nolīgta neitrāla persona palīdz pusēm pašām atrast risinājumu. (Bolis, 2007)

Sadarbības partneri no sabiedriskās iestādes "Pagalbos paaugliams iniciatīva" (Atbalsts jauniešu iniciatīvai), Lietuva; Vitauta Dižā Universitātes, Lietuva; Rēzeknes Valsts 1.ģimnāzijas; Biržu „Saules” ģimnāzijas, Lietuva; izglītības iestādes "Arbeit und Leben Thüringen", Vācija; kā arī no Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas, Latvija, īsteno projektu ERASMUS + KA2 Nr.2017-1LT01-KA201-035234 "Mediācijas sistēmas attīstība izglītības sektorā".

Projekta galvenais mērķis ir nevardarbīgas komunikācijas prasmju attīstība skolās, īstenojot mediācijas sistēmu. Projekta apakšmērķi:

1. Skolu pedagogu profesionālās pilnveides uzlabošana, izstrādājot mediācijas apmācību programmu un organizējot apmācības;
2. Skolēnu konfliktu risināšanas prasmju veicināšana, attīstot mācību programmu un organizējot apmācību pasākumus;
3. Izpratnes paaugstināšana par mediāciju kā efektīvu metodi nevardarbīgai komunikācijai skolu kopienās.

Projekta aktivitātes *Activities of the project*

Starpvalstu projektu tikšanās Lietuvā. Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas Izglītības, valodu un dizaina fakultātes docētājas Aloida Jurčenko un Veronika Korkla projekta ietvaros 29.-30. novembrī 2017.gadā piedalījās starptautiskajā projekta administrēšanas sanāksmē, kas norisinājās Viļņā. Darba grupa vienojās par precīzām sadarbības formām un precizēja pedagogu apmācības programmas mediācijai izstrādes posmus. Šī projekta ietvaros tiks izstrādāta skolotāju apmācības programma mediācijai, kas dos iespēju izvērsti un pilnvērtīgi gatavot skolotājus, īpaši sociālos pedagogus mediācijas darbam skolā. Tādējādi tiek attīstīta sociālo pedagogu un audzinātāju kompetence konfliktu risināšanā. Projekta eksperte Rita Orska norāda, ka mediācijas ieviešana skolā veicina jaunas komunikācijas kultūras veidošanu, nodrošina līdztiesību, iesaistīšanos un demokrātiskumu, kā arī pilnveido sociālās kompetences. Protams, mediācija nav brīnumlīdzeklis, kas atrisinātu visas skolas vides problēmas, tomēr ieguvumi ir nozīmīgi. Jaunais projekts turpina mediācijas izpratnes, apguves un ieviešanas procesu skolā. Tieši tāpēc pilntiesīgi projekta dalībnieki ir arī Rēzeknes 1.valsts ģimnāzija no Latvijas un Biržu Saules ģimnāzija no Lietuvas. Tās ir mācību iestādes, kuru pārstāvji apgūs mediācijas pamatus un piedalīsies skolēnu mediatoru paredzēto apmācību materiālu izstrādāšanā un aprobācijā.

Visu 2018.gadu notika skolotāju mediatoru sagatavošanas programmas un mācību materiālu izstrāde un pilnveide, paralēli notiekot arī mācību procesam. Skolotāju mediatoru sagatavošanas programmas un mācību materiālu novitāte ir tā, ka tieši kontaktstundu ir mazāk (tikai 40stundas), bet pārējās 200 stundas skolotāji mācās, izmantojot e-vidē ieliktos materiālus, veido nelielas darba grupas un izpilda praktiskos uzdevumus, kas arī ir e-vidē. Pieaugušo raksturo pašnoteikšanās savā dzīvē, t.i., arī mācību procesā. Pieaugušais uzņemas pats atbildību par savām mācībām, jo ir iekšēja nepieciešamība pēc zināšanām. Mācību laikā pieaugušais balstās uz savu pieredzi, jaunās zināšanas sasaista ar jau esošajām zināšanām un praksi (Ivanova, 2011). Skolotāji ir gatavi patstāvīgam mācīšanās procesam. Viņiem ir raksturīga aktīva līdzdalība mācību procesā. D.Tanasolas (Thanasoulas, 2003) par pieaugušo mācību procesā ir teicis, ka viņš ir autonomas studējošais, kurš ir aktīvs mācību procesā, spēj pamatot savus spriedumus un atziņas, ir neatlaidīgs savu mērķu sasniegšanā, pārzina savu mācīšanās stilu. Skolotājs atbilst šim aprakstam.

Starpvalstu projekta tikšanās Vācijā. 2018.gada septembra beigās Erfurtē Arbeit und Leben Thuringen dienestā tikās visi projekta sadarbības partneri, lai izskatītu izveidoto skolotāju mediatoru sagatavošanas programmu un mācību materiālus, veiktu korekcijas. Tika izskatīti arī pirmā moduļa mācību rezultāti. Programmas pirmais modulis veido izpratni par mediāciju, tās norisi. Skolotāji šos pamatus bija apguvuši, tagad viņiem jāsāk praktizēt skolā, reāli vadot konfliktu risināšanu ar starpniecības palīdzību. Par pārējiem sešiem moduļiem vienojās, ka to mācību materiāls būs vienāds visās projekta valodās un tas tiks sagatavots e-vidē noteiktā formātā. Skolotāji saņems katra moduļa materiālu e-vidē noteiktā laikā un apgūs šo materiālu patstāvīgi.

Mācību procesa organizēšana skolotājiem-mediatoriem Rēzeknē. Projekta „Mediācijas sistēmas attīstība izglītības sektorā” ietvaros no 28/01/2019 līdz 01/02/2019 norisinājās kopīgs personāla īstermiņa apmācību seminārs „Mediācija skolā”. Pasākumā piedalījās sadarbības partneri no Pagalbos paaugliams iniciatīva (PPI), Lietuva; Lietuvos edukologijos universitetas, Lietuva; Rēzeknes 1.valsts ģimnāzija, Latvija; Biržu „Saules” gimnāzija, Lietuva; Arbeit und Leben Thüringen, Vācija; kā arī Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas projektā iesaistītie darbinieki. Semināra mērķis bija mācību procesa organizēšana skolotājiem - mediatoriem. Galvenās tēmas, kuras semināra gaitā tika veiksmīgi apgūtas – skolas vides sagatavošana mediācijai; skolēnu mediatora sagatavošana; skolotāja - mediatora e-mācību programmas un materiālu vērtēšana; dalība grupas supervīzijās. Ļoti lielu atbalstu supervīziju norisē sniedza profesors Hanss Dītrihs Vills no Vācijas. Viņa vadībā tika izanalizēti vairāk kā divpadsmit konfliktu gadījumi, noskaidrots kā veiksmīgāk katrā gadījumā izmantot mediāciju vai arī atsevišķos gadījumos mediācija nebija iespējama. Supervīzija ir process, kura vērsta mediatoru meistarības attīstīšanā, mediatora identitātes apzināšanā,

stiprināšanā, kompetenču paplašināšanā (Truskovska, 2016). Skolotāju vērtējumi par skolotāju mediatoru sagatavošanas programmu un mācību materiālu bija pozitīvi. Vairāk kritisku piezīmju un ieteikumu bija saistībā ar otro moduli par konfliktiem. Skolotāji ieteica saīsināt mācību materiālā teorētisko skaidrojumu par konfliktiem, vairāk akcentējot konflikta cēloņus, norises gaitu un veidus. Grūtības ir sagādājuši arī praktisko uzdevumu izpilde. Materiālā piedāvātos uzdevumus nevar izpildīt individuāli, tie jāpilda grupā. Atrast brīvu laiku, saskaņot to ar citiem grupas dalībniekiem nav tik viegli. Jābūt augstai motivācijai, ieinteresētībai, atbildībai, lai to izdarītu un iegūtu pieredzi. Skolotāji atzina, ka pildot praktiskos uzdevumus ir bijušas grūtības analizēt, izvērtēt paveikto: domas dalījušās, dažādi viedokļi radušies par vienu un to pašu jautājumu un ir bijusi nepieciešamība pēc konsultanta. Intervīzija ir viens no gadījumu apspriešanas veidiem komandā. Tā ir interkolēģiālās mācīšanās metode. Intervīzija ļauj dalībniekiem pārbaudīt, vai kolēģiem ir līdzīgas problēmas, vai viņi var mācīties no kolēģiem risināt attiecīgos jautājumus (Mārtinsone, 2012).

Informatīvais seminārs Latvijā “Skolas vide bez vardarbības”. Semināra mērķis: izglītības iestāžu vadītāju, pedagogu, skolēnu iepazīstināšana ar mediācijas sistēmas skolā pozitīvajiem ieguvumiem un projekta rezultātiem. 07/05/2019. Rēzeknes Tehnoloģiju Akadēmijā no Latgales un Vidzemes reģionu izglītības iestādēm pulcējās interesenti, lai apspriestu mediācijas ieviešanas skolā jautājumus. Semināra pirmajā daļā dalībnieki tika iepazīstināti ar iespējām mediācijai skolā. Skolas mediācijas prakse sniedz attīstības potenciālu iesaistītajiem skolēniem, veic preventīvo darbu vardarbības mazināšanā, rada drošāku, labvēlīgāku atmosfēru skolā. Ar mediāciju skola sper drosmīgu soli: ierastā hierarhija tiek vājināta, institūcija uzņemas jaunu uzvedības formu skolēnu konfliktu risināšanai. Sarunas kļūst par izvēles līdzekli, vienošanās par noteikumu, ietekmīgākie lēmumi par izņēmumu. Skola sāk jauno uzvedības formulu praktizēšanas ceļu. Skolas vadība nodrošina pārliecināšanas darbu, nespīlētu darba atmosfēru un labu atmosfēru kolektīvā, pieņem lēmumus caurskatāmi, veicina atvērtu komunikāciju, palīdz konfliktos, piesaista/ nodrošina resursus, caur aktīvo atbalstu veicina skolotāju identifikāciju ar izmaiņu iecerēm (Will, Ramdohr, 2015). Otrs uzdevums šajā semināra daļā bija iepazīstināt ar projekta rezultātiem un to izmantošanas iespējām. Dalībnieki iepazīs ar skolotāju mediatoru sagatavošanas programmu, mācību materiālu skolotāju mediatoru sagatavošanai, skolēnu mediatoru sagatavošanas programmu un rekomendācijām mediācijas ieviešanai skolā. Pēc projekta beigām nākošajā studiju gadā Rēzeknes Tehnoloģiju Akadēmijā skolotāju mediatoru sagatavošanas programmu varēs apgūt kā skolotāju profesionālās pilnveides programmu Mūžizglītības centrā. Šīs programmas apguve būs kombinēta: gan kontakstundas, gan patstāvīgas studijas e-vidē. Parastās e-mācības fokusējas uz mācību materiālu novadīšanu līdz izglītojamajam ar interneta tehnoloģiju

palīdzību, izglītojamais lasa un izpilda kontroles uzdevumus. Neatkarīgā mācīšanās prasa no izglītojamā, lai viņš viens pats soli pa solim apgūst noteiktus mācību materiālus un pilda noteiktus uzdevumus, te liela nozīme ir paškontrolei. Priekšrocības: apmācības netiek plānotas konkrētos laikos, izglītojamais pats var izvēlēties, kad mācīties, daži cilvēki vislabāk apgūst mācību vielu, kad mācās vieni paši sev vēlamā tempā un saskaņojot mācības ar citām ikdienas aktivitātēm. Trūkumi: nav pasniedzēja un citu izglītojamo, ar kuriem komunicēt attiecīgā kursa ietvaros, dažiem cilvēkiem ir grūtības patstāvīgi ievērot disciplīnu un noteikt laikus, kad mācīties (Gorbāns, 2006). Lai novērstu šo nepilnību, programmas realizācijas laikā būs paredzētas konsultācijas un supervīzijas.

Otrajā semināra daļā notika diskusija par mediācijas ieviešanas jautājumiem skolā. Diskusija tika organizēta RTA sociālā darba izglītībā un praksē aprobētā *Kafejnīcas dialoga formātā*: dalībnieki paši sadalās piecās grupās, atbilstoši jautājumu skaitam; izvirza atbildīgo par notiekošo pie kafijas galda; vienojas, ka diskusijā piedalās pēc vienlīdzības, atklātības un brīvprātības principa; kā arī vienojas cik ilgs laiks nepieciešams, lai visi dalībnieki pēc rotācijas principa varētu izdiskutēt grupā visus piecus jautājumus. Atbildīgais par kafejnīcas galdiņu vada diskusiju grupā, noskaidro viedokļus, apkopo jauno informāciju, kā arī pieraksta to. Kad visi dalībnieki ir atgriezušies pie sākotnējās grupas, atbildīgais par grupu vienojas ar pārējiem par grupas darba prezentācijas saturu, veidu un tiem dalībniekiem, kuriem tiks uzticēta prezentācija. Prezentāciju procesu vada un diskusijas rezultātus apkopo *Kafejnīcas dialoga* moderatori (Truskovskas red., 2018).

Diskusijā tika skatīti sekojoši jautājumi:

- Kādi ieguvumi skolas kopienai būtu no mediācijas ieviešanas?
- Kādi pasākumi skolā būtu jāveic, lai varētu sākt ieviest mediāciju?
- Ar kādām grūtībām ir jārēķinās skolai, ieviešot mediāciju?
- Kā varētu veikt skolēnu mediatoru atlasī un motivēšanu apgūt mediācijas prasmes?
- Kādi varētu būt skolēnu mediatoru mācību šķēršļi?

Diskusijas rezultātu apkopojums.

- Ieviešot mediācijas metodi skolā mainīsies skolas mikroklimate, uzlabosies komunikācija, jo tiks pilnveidotas komunikācijas prasmes, emocionālās intelekces līmenis paaugstināsies, klases kolektīvos paaugstināsies sadarbības un saliedētības līmenis, kopumā skolas vide kļūs drošāka, mazināsies emocionālā vardarbība.
- Lai varētu ieviest mediāciju skolā būtu jāizvērs plašs informatīvais darbs, ar to palielinot ieinteresēto skaitu. Ļoti svarīgi, lai ieinteresēta būtu skolas administrācija. Tālāk varētu veidot darba komandu, kura izstrādā ieviešanas plānu un realizē to. Jānotiek skolotāju mediatoru sagatavošanas mācībām, tad viņi varēs mācīt skolēnus. Pēc iespējas

- jāiesaista arī vecāki šajos pasākumos. Skolas administrācijai jārisina finansēšanas un telpu jautājumi.
- Ieviešot mediāciju skolā ir jārēķinās ar grūtībām. Pirmkārt, tas var būt saistīts ar mediācijas metodes neizpratni (nepietiekama informācija vai nevēlēšanās mainīt, ieviest ko jaunu) un nepietiekamu atbalstu (daļa skolas saimes atbalsta šīs metodes ieviešanu, bet lielākā daļa neatbalsta, sevišķi ja neatbalsta arī skolas administrācija). Otrkārt, grūtības var radīt finansējuma trūkums skolotāju un skolēnu mācību organizēšanai.
 - Spēcīgs motivators skolēniem mediācijas prasmju apgūšanai būtu viņu vienaudžu paraugs no skolām, kur šī metode jau tiek ieviesta. Vienaudžu stāstījums ir vislabākā reklāma. Arī skolotāju ieinteresētība un aizrautība ar šo metodi motivēs arī skolēnus mācīties mediāciju. Svarīgi, lai skolēni ierauga personiskos ieguvumus apgūstot šo metodi. Mācīties mediācijas metodi var visi skolēni, ja viņi ir izteikuši šādu vēlmi. Skolotāji varētu rekomendēt skolēnus, kuri viņuprāt varētu veikt mediatora darbu. Mācību beigās skolēni kārto pārbaudījumu un brīvprātīgi lemj par to, vai viņš veiks mediatora pienākumus skolā, vai iegūtas zināšanas un prasmes izmantos tikai personiski.
 - Skolēnu mediatoru mācību procesā lielākās grūtības varētu sagādāt laika trūkums. Skolēniem ir liela mācību slodze, tad vēl interešu pulciņi, sabiedriskās aktivitātes, tāpēc mediācijas mācībām varētu neatlikt laika, arī nogurums varētu mazināt motivāciju.

Projekta rezultāti *Results of the Project*

Skolotāju mediatoru sagatavošanas programma. Programmas mērķis: skolotāju mediatoru sagatavošana. Programmu veido 7 moduļi.

Mācību materiāls skolotāju mediatoru sagatavošanai. Pieejams e-vidē. Mācību materiāls izstrādāts 2. – 7.modulim. Materiāls sakārtots moduļos, noteiktā struktūrā:

- Moduļa nosaukums, mērķis, anotācija, tēmu saraksts, literatūras saraksts;
- Tēmas nosaukums, mērķis, uzdevumi, teorētiskais izklāsts, paškontroles jautājumi, praktiskie uzdevumi.

Skolēnu mediatoru sagatavošanas programma. Programmas mērķis: sagatavot skolēnus mediatorus vienaudžu konfliktu risināšanai skolā. Programmas apjoms - 32 akadēmiskās stundas. Vēl ir izstrādāta darba burtnīca / dienasgrāmata skolēniem 24 lappušu apjomā.

Rekomendācijas mediācijas ieviešanai skolā. Šo rekomendāciju mērķis ir sniegt informāciju par veiksmīgas mediācijas ieviešanas posmiem skolā,

ieguvumiem. Rekomendācijas arī brīdina par apdraudējumiem, ja mediācija tiek ieviesta formāli.

Summary

Introducing mediation at school increases social competence for all involved. For pupils, it helps constructively resolve conflicts, develops independence, prepares for life. The school environment becomes more secure, violence decreases, and forms of cooperation develop better.

Introducing mediation to the school is a bold step. The interest and support of the school administration is crucial in this process. Together with the interested teachers, it forms a mediation school implementation group, solves financial issues.

The implemented project ERASMUS + KA2 Nr.2017-1LT01-KA201-035234 “The mediation system development in the education sector” offers a wide range of materials to start the implementation of school mediation. They are both recommendations for a successful mediation school implementation process, as well as a teacher mediator preparation program and teaching materials for e-learning, as well as a program for preparing students' mediators (a model to follow) and a workbook for pupils in mediation. The project also involved informing teachers, pupils and students about school mediation.

Understanding of the importance of mediation and its use in society is increasing, so the introduction of mediation in school is becoming topical. Improving social competences is one of the main tasks of modern schools.

Literatūra References

- Bolis, J. (2007). *Mediācija*. Rīga: Juridiskā koledža.
- Gorbāns, I. (2006). *E-mācību vides MOODLE izmantošana pedagoģiskajā procesā*. Pieejams <http://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=16456&chapterid=3191>
- Ivanova, I. (2011). *Pieaugušo mācīšanās īpatnības*. Pieejams https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/i_ivanova_pieauguso_macisanas_ipatnibas_31_08_11.pdf
- Mārtinsone, K., Lāss, I., Mihailovs, I., & Āboltiņa I. (2012). *Supervīzija, koučings un mentorings pieaugušo izglītībā*. Rīga, RaKa.
- Thanasoulas, D. (2003). What is Learner Autonomy and How Can it be Fostered? Pieejams www3.telus.net
- Truskovska, Ž., & Ļubkina, V. (2016). Sociālā pedagoga profesionālās kompetences veidošanās supervīzijā. Rēzekne: RTA.
- Truskovskas Ž. red. (2018). *Zinātniski metodisko rakstu krājums: Preventīvs sociālais darbs mūsdienās: idejas, risinājumi, praktiskā pieredze*. Rēzekne, RTA.
- Will, Hans-Dieter, & Ramdohr, Sven. (2015). *Ievads mediācijai skolā. Rokasgrāmata*.